

Sporda Şiddet ve Fair Play İlişkisine Yönelik Araştırma

Kürşad Han Dönmez¹

Özet

Sporda yaşanan şiddet olaylarının birçok kaynağı vardır. Bunları; oynanan oyunun özelliği, sporcular, hakem, spor yöneticileri, tribün liderleri, antrenörler, taraftarlar, yazılı ve görsel medya olarak sıralayabiliriz. Fair-play sporun ahlaki yönüdür. Sporunun hedeflerine hoş bir rekabet ortamında, rakiplerine zarar vermeden ulaşması ve seyircinin de aynı bilinçle sportif rekabette rolünü almasıdır. Bu çalışmanın amacı ise 2016, 2017 ve 2018 yılları içerisinde sporda şiddet ve fair play arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada arşiv, internet ve benzeri kaynaklardan derlenen verilere dayalı yapılan dokümanter araştırma yöntemi kullanılmıştır.

GİRİŞ

Spor; dili, dini, ırkı ne olursa olsun farklı insanları birleştiren ve bütünleştiren evrensel kültürün önemli bir parçasıdır. Fiziksel faydalarının yanı sıra ruh sağlığının geliştirilmesi, mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, üstün gelme, başarı gücünü artırılması gibi yoğun çabaların harcandığı hareketler bütünüdür (Fişek, 1983; 35, Aracı, 1999; 13). Spor aslında büyük bir toplumsal dinamiktir. Çünkü giderek daha çok kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmeye başlamış, daha organize hale gelmiş ve uluslararası bir saygınlık göstergesi olmuştur. Sosyal bir olgu haline gelen spor, insanların toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş ve toplumsal yapıya göre şekillenmeye başlamıştır (Dal, 2004; 4).

Her ne kadar başlangıçta sporun bir oyun ve işten uzaklaşma aracı olarak ortaya çıktığı kabul edilse de bugün gerek ekonomik gerek siyasi gerek uluslar arası barış ve gerekse de hukuki yönden farklı bir nitelik kazanmıştır (Atalay, 2012; Eriş ve ark., 2018). Özellikle spor anlayışının sonuçları ve

1 Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
Orcid:0000-0002-7793-0922, kursad.han.donmez@giresun.edu.tr

çıktılarının daha da somutlaşması, ticari ve ekonomik kaygılarında ön plana çıkması bu niteliği ifade edebilir.

“Spor kişileri stresten uzaklaştırarak keyifli anlar yaşamalarını, rahatlamalarını ve mutlu olmalarını sağlayan bir faaliyettir. Ancak günümüzde spor faaliyetlerine bakıldığında sporun anlamına, özünde var olan güzel duygulara yakışmayan, görüntüler ile karşılaşmakta ve bu görüntülerin dozu ve etkileri de giderek artmaktadır. Spordaki kardeşlik, sevgi ve huzur kavramlarının yerini artık küfür, kavga ve saldırganlık almaya başlamıştır. Bu ise sporun asıl amacından uzaklaşmasına, kişilerin birbirlerine eziyet ettiği ve şiddetin körüklendiği bir kavram olarak algılanır hale gelmesine neden olmaktadır”(Girginer vd., 2006).

Spor ve spor ahlakı birbirinden ayrı düşünülemez, sporu belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda bu ahlakı ve yaşama biçimini de belirlemektedir (Erdemli, 2006). İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konulan kaideler bütünü olarak tanımlanan ahlak; içerisinde barındırdığı değerlerin bireyler tarafından benimsenmesi, bireyin yaşadığı toplumda görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, sağlıklı toplumların oluşmasını sağlayacaktır (Güngör, 2000).

Spor da istenilen ve hedeflenen verimin sağlanabilmesi, geçmişten günümüze kadar gelen spor ahlakı, felsefi ilkeleri ve kurallarına bağlı kalmakla mümkün olacaktır (Şahin, 1998; Erdem, 2002). Sportif davranışın temelinde de sportif erdem (fair-play) bulunmaktadır (Sezen ve Yıldırım, 2003, 13).

Fair-play; kavramı ilk olarak insan onuruna saygının ifadesi olarak ortaya çıkmış, sporun her kategori ve aşamasında hakça ve dürüstçe oynamanın bir ahlaki ilkesi olarak kabul görmüştür (Şahin, 1998).

Sporun sosyal, kültürel ve ahlaki normlarını da açıklayan bir kavramdır (Yıldırım, 1992; 178). Fair-play sporun ahlaki yönüdür. Sporunun hedeflerine hoş bir rekabet ortamında, rakiplerine zarar vermeden ulaşması ve seyircinin de aynı bilinçle sportif rekabette rolünü almasıdır. Kısaca dürüst başarıdır. Kazanmak için her yolun mubah sayılmadığı, hırsın yerini azmin aldığı, hoşgörü duygularının ön plana çıktığı spor anlayışıdır. (Erdemli, 1996; 151). Bu anlayış sadece sporcu ve seyirciyi değil antrenör, hakem, medya gibi sporun bütün kesimlerini ilgilendirmektedir (Erdem, 2002; Çakır ve ark., 2023).

ŞİDDET

Şiddet kelime anlamı olarak insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu dile getiren bir kavramdır.

Kendisini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde toplumsal ve bireysel boyutta sık sık karşımıza çıkmaktadır (Ayan, 2006). Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere bireylerin ya da belli bir grubun maddi ve manevi bütünlüğünün hedef alınması olarak ifade edilebilecek olan şiddet, günlük yaşamın ve iş hayatının her anı ve evresinde karşımıza çıkarken, aslında bu durumun toplumsal bir sorun olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Literatürde şiddete yönelik yapılmış farklı tanımlamalarda mevcuttur. Bu tanımlamalardan biri şiddeti; insanoğlunun doğasında bulunan içgüdüsel duyguların, içinde yaşanılan koşulların da etkisi ile dışa vurumu olarak ifade ederken (Talimciler, 2003). Ailede Şiddet Komisyonu Raporu (2013)'nda ise şiddet; kişiye fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar vermesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini içeren toplumsal, kamusal ve özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikoloji, sözlü ve ekonomik her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmaktadır (Ailede Şiddet Komisyonu Raporu,2013)

Sporda yaşanan şiddet olaylarının birçok kaynağı vardır. Bunları; oynanan oyunun özelliği, sporcular, hakem, spor yöneticileri, tribün liderleri, antrenörler, taraftarlar, yazılı ve görsel medya olarak sıralayabiliriz. Şiddet olaylarını, bireysel ve toplumsal etkenlerin birlikte şekillendirdiği olaylar olduğu, bireysel düzeyde yaşanan şiddet olaylarının, bireyin içinde bulunduğu toplumsal koşullardan ayrı düşünülemediği, aynı zamanda toplumsal düzeyde yaşanan şiddet olaylarının da, bireyin kişilik özelliklerinden ayrı tutularak değerlendirilemediği söylenebilir. Böylece gelişimini sağlıklı toplumsal koşullarda tamamlamış bireylerin sağlıklı toplumsal yapılar meydana getireceği, toplumsal koşulların yetersizliğinin ise sağlıklı bireysel gelişimlere, sağlıklı bireysel gelişim geçiren bireylerin de doğal ve toplumsal çevrelerinde saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine neden olacağı düşünülebilir (Ayan, 2006; Güler ve Çakır, 2020a).

Sporda şiddetin kültürel anlamdaki kaynağı, spora aktif katılanların düşük oranlarda olmasıdır. Sistemli ve yapılandırılmış spor eğitimi almayan kitleler, sokağın değerleriyle şekillenen seyirci kültürü ile saldırganlık ve şiddete uygun hale gelmektedir (Ziyagil, 2011).

Sporda şiddete yolaçan nedenler sosyolojik açıdan da değerlendirilmektedir. Demografik özellikler erkek/kadın, yaşlı/genç, yoksulluk ve işsizlik gibi faktörler şiddetle ilişkili olabilmektedir. Taraftarlarla ilgili yapılan çalışmalarda, sosyo ekonomik düzeyleri düşük toplum kesiminden ve yaşları küçük genç erkeklerin bu gruplarda kendilerine yer buldukları görülmektedir

(Çağlayan, Çetin ve Şirin, 2005; Gültekin, Doğan, Doğan ve Eylem, 2000; Koçer, 2012; Murphy ve Dunning, 1990; Güler ve Çakır, 2020b)). Kültürel inanç sistemleri de şiddete yol açabilir. Toplumda ayrımcılığın da şiddete neden olabileceğini şu örnekle açıklayabiliriz; yakın geçmişimizde ülke gündemini meşgul eden olayların başında gelen Bursaspor-Diyarbakır spor karşılaşması, sporun nasıl bir ayrımcılık motivasyonuna zemin hazırlayan bir alana dönüştüğünün de önemli örneklerinden biridir (TBMM Raporu, 2011).

MATERYAL VE METOD

Bu çalışmada, araştırma problemi hakkında var olan kütüphane, arşiv, internet ve benzeri kaynaklardan derlenen verilere dayalı yapılan dokümanter araştırma yöntemi kullanılmıştır. Arama motorları, internette yer alan sitelerin yazılar, dosyalar, videolar, resimler vb. gibi içeriklere göre kayıt altına alınarak arşivlendiği, listelendiği ve kullanıcıların yapmış olduğu arama sorgularına en hızlı ve en doğru şekilde sonuç vermeyi amaçlayan yazılımlar ve web siteleridir.

Google arama motoru, internet üzerinde bulunan içeriği aramak için kullanılan bir mekanizmadır. Trend kelimesi eğilim, akım, gidişat, anlamlarına gelmektedir. Yani trend kelimesinin Türkçesinden yola çıkarak Google Trendi (<https://trends.Google.com/>) Google veya eğilimleri yada başka bir deyişle arama eğilimlerini gösteren bir araç olarak tanımlanabilir. Genelde trendler arama terimlerine olan ilginin düzeyinin ölçülmesine yardımcı olmaktadır.

“Google trendse” sitesinde, sadece bir grubun bir değişken ile ilgili zaman içerisindeki değişimi araştırılacağı gibi aynı değişkende farklı grupların eğilimlerinin karşılaştırılması da yapılabilir. Trendlerin veya eğilimlerin belirlenmesinde şu değişkenlerin kullanılması mümkündür.

Coğrafi sınırlama: Dünya genelinde ve ülkeler genelinde aramanın sınırlandırılması mümkün gözükmemektedir. Bu çalışmada, dünya geneli ve Türkiye sınırlaması kullanılmıştır.

Zaman sınırlaması: Saat, gün, ay, yıl sınırlaması seçenekleri vardır. Bu çalışmada karşılaştırmalarda geçmiş en yakın yıl olarak 2017 yılı kullanılmıştır.

Kategori sınırlaması: Bu bölümde, tüm kategoriler seçeneği ile alışverişten bilime, finanstan sağlığa ve spora kadar birçok kategori seçeneği sunulmuştur. Bu çalışmada sadece tüm kategoriler seçeneği kullanılmıştır.

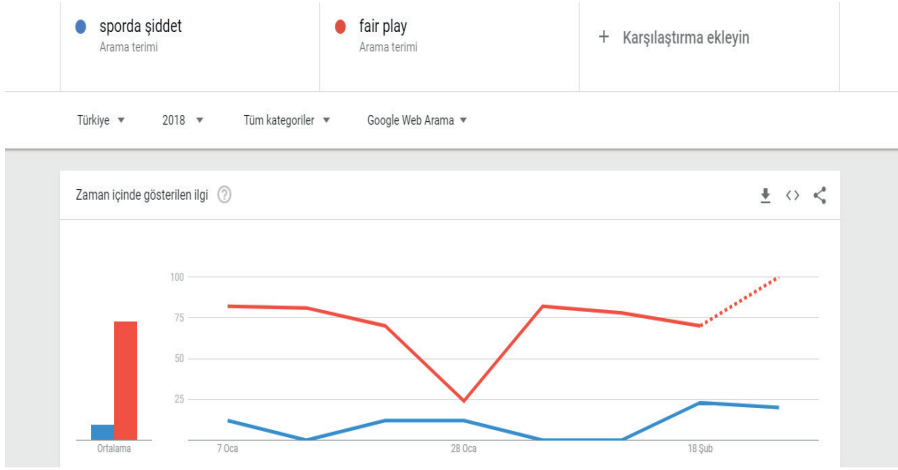
Arama grubu sınırlaması: Bu bölümde, Google web arama, görsel arama, Google haberler arama, Google alışveriş ve Youtube arama seçenekleri

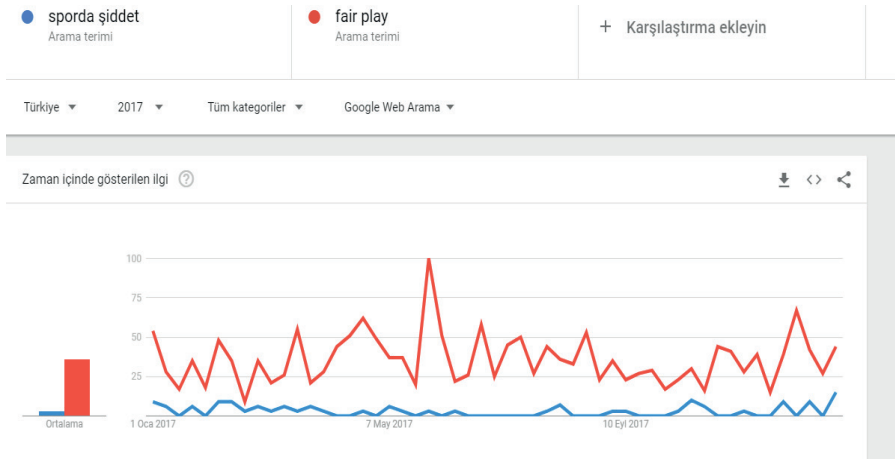
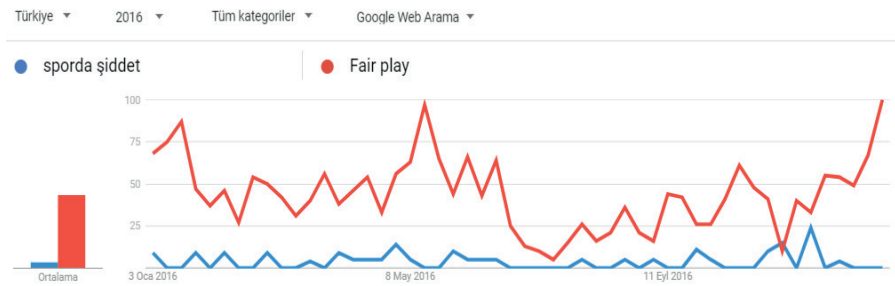
sunulmuştur. Bu Çalışmada, Google web ve Youtube arama seçenekleri kullanılmıştır.

Eğilimlerde sunulan değerler ve sayılar, belirli bir bölge ve zaman için grafikteki en yüksek nokta ile görece bir aramaya yönelik ilgiyi göstermektedir. 100 değeri, dönemin en yüksek popülerliğini göstermektedir. Yine 50 değeri ise, bunun yarısı kadar popüler anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, 0 değeri, görece bir aramaya yönelik ilginin en yüksek popülerliğinin %1'inden daha az popüler olduğunu göstermektedir.

GRAFİKLER

Grafik 1: Sporda Şiddet ve Fair Play'in 2018 grafiği

Grafik 2: Sporda Şiddet ve Fair Play'in 2017 Grafiği**Grafik 3: Sporda Şiddet ve Fair Play'in 2016 Grafiği**

SONUÇ

Grafik 1'de görüldüğü gibi; 7 Ocak- 3 Mart 2018 aralığında Fair Play dönemin en yüksek popülarlığı üzerinde aranırken Sporda şiddet en yüksek popülarlığın %1'nden daha az (0) ile yarı popülarlığın (%50) arasında aranmıştır. Fair Play'in en çok merak edildiği şehir Kocaeli iken Sporda Şiddetin en çok arandığı şehir Ankara'dır.

Grafik 2'de görüldüğü üzere; 1 Ocak – 27 Aralık 2017 tarihleri arasında Fair Play genellikle yarı popülarlığın (%50) altında kalırken, Sporda şiddet ise en yüksek popülarlığın %1'nden daha az (0) aranmıştır. 2017'de Fair Play'in en çok merak edildiği şehir İstanbul iken Sporda şiddetin en çok merak edildiği şehir Ankara'dır.

Grafik 3'de görüldüğü üzere; 3 Ocak-31 Aralık 2016 tarihleri arasında Fair Play çoğunlukla yarı popülerlik gösterdiği hatta daha da düşük olduğu görülmektedir. Sporda Şiddet ise en yüksek popülerliğin %1'nden daha az (0) aranmıştır. Fair Play ve Sporda Şiddetin en çok arandığı şehir İstanbul'dur.

Özellikle stadyumlarda ve spor salonlarında yaşanan sporda şiddet birçok ülkenin sorunu durumundadır. 1989 ve 1990 yıllarında İngiliz taraftarların yarattıkları olaylarda birçok insanın yaşamını yitirmesi sonucunda, İngiliz hükümeti tarafından Taylor'a (1990), hazırlatılan "Şiddetin Önlenmesi İçin Yeni Düzenlemeler Raporu"nda dört önemli konuya vurgu yapılmıştır; (1) sahalanın fiziki şartları düzenlenmeli ve seyircinin konforu sağlanmalıdır, (2) sahalardaki olaylara sert ve caydırıcı önlemler getirecek yasal düzenlemeler getirilmelidir, (3) holigan olarak tanımlanan seyircilerin takip ve saptanmasında özel güvenlik ve genel kolluk güçlerinin görevlendirilmeleri sağlanmalı, kameralar ve elektronik bilet uygulaması gibi yöntemlerle etkin bir sistem geliştirilmelidir ve (4) şiddete karşı bilinçlendirme sağlayacak sporun içinde yer alan aktörlere eğitimler verilmelidir. Taylor'un raporunda altını çizdiği ve sorun olan konuların ülkemizde de yaşanmakta olduğu gözlemlenmiştir (TBMM Raporu, 2011). Sporun temelinde fair-play'e uygun davranışlar sergilenmesi gerekliliği yatmasına rağmen yapılan araştırmalarda (Kayışoğlu ve ark, 2015; Gümüş ve ark., 2016; Efe, 2006) fair-play'e uygun olmayan davranışlarda artış olduğu gözlenmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir.

- Aileler, antrenörler, öğretmenler ve yöneticiler etik ve ahlak açısından sporculara örnek teşkil edecek tutum ve davranışlarda bulunmalı ve onları da bu yönde davranmaları konusunda motive etmelidir.

- Özellikle çocuk ve gençlerin küçük yaşlardan itibaren sporda ahlaklı olmayı öğrenebilmeleri açısından basın ve yayın organları spor müsabakalarında yaşanmış olan fair-play örneklerini tv, gazete vb. görsel veya işitsel iletişim araçları ile ön plana çıkararak, bu tür olayların önemi vurgulanmalıdır.

- Okullarda ve kulüplerde sporcuların rakibine, antrenörüne, takım arkadaşına, seyirciye ve hakeme karşı saygılı olmaları ve ahlaklı davranışlar sergilemeleri için spor eğitimleri içerisinde bu husus üzerinde hassasla durulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Atalay, A.**, (2012). Türk Futbolunda Sendikal Süreç, Akademik Bakış, 30: 1-16
- Ayan, S.**, (2006). Şiddet ve Fanatizm, C.Ü. İİBF Dergisi, 7(2): 191-209
- Çağlayan, H.S., Çetin, M.Ç. Şirin, E.F.** (2005). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü. Atatürk Üniv. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7 (2):15-24.
- Çakır, E., Güleşce, M., Sargin, K., & Eriş, F.** (2023). Examination Of The Stress Factors Experienced By Coaches. *Journal Of Education and Recreation Patterns*, 4(1), 181-191.
- Dal, İ. Y.**, (2004). Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bilişim Teknolojisi Olanaklarının Bilimsel Araştırmada Kullanmalarına İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Erdemli, A.**, (1996). İnsan, Spor ve Olimpizm (1 baskı), İstanbul. Sarmal Yayınevi, 151. 8
- Erdemli, A.** (2006). Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi. (2. Basım). E yayınları. s.29.
- Erdem, S.**, (2000). Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-play, Hacettepe Üniversitesi, Yedinci Uluslar Arası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim, Kemer, Antalya, 8.14
- Eriş, F., Sargin, K., & Çakır, E.** (2018). The Effect of Fitness on Socialization. *European Journal of Physical Education and Sport Science*. 5 (2), 230-238
- Fişek, K.**, (1983). Devlet Politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi, AÜSBF Yayınları, Ankara, 515.
- Girginer, N., Aydın, S., Çavdar, Z.**, (2006). Üniversite Öğrencilerinin Sporda Şiddet Konusuna Yaklaşımları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2): 1-30
- Guler, M. S., & Cakir, E.** (2020a). The Relationship Between Healthy Nutrition and Digital Game Play Attitude through Sports Individuals. Vol. 07(Sp1); 115-119
- Güler, M. S., & Çakır, E.** (2020b). Analysis of the Relationship between Digital Game Playing Motivation and Physical Activity. *African Educational Research Journal*, Special Issue 8(1), pp. S9-S16,
- Güngör E** (2000) Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Yayıncılık, İstanbul
- Koçer, M.** (2012). Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holliganizm eğilimlerinin belirlenmesi:Kayseri Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.32(1): 111-135.

- Murphy, P. W. J., & Dunning, E.** (1990). *Football on trial: Spectator violence and development in the football world*. London: Routledge.
- Sezen, G., Yıldırım, İ.** (2003). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair-Play Anlayışları. İ. Yıldırım, P., Doğan, E. E. Erturan (Eds.). *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10-11 Ekim 2003, Ankara s.13-20) Bildiriler Kitabı*. Ankara, Sim Matbaacılık
- Şahin, M.**, (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. Evrensel Basım Yayın. İstanbul
- Talimciler, A.**, (2003). *Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.28
- TBMM**, (2011) *Spor Kulüplerinin Sorunları ile Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Komisyonu Raporu*. Mart 2011. Erişim adresi: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/denetim/spor/belgeler/ss733_spor_araskom.pdf. Erişim tarihi: 01.05.2012.
- TBMM** , (2013) *Sağlık Çalışanlarına Yönelik Artan Şiddet Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu 2013, Yasama dönemi. 24, yasama yılı. 3, erişim adresi: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss454.pdf>, erişim tarihi: 22.02.2015. s. 454*
- Yıldırım, İ.**, (1992). “Sporda Fair-Play Kavramının Tarihsel Boyutları”, *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım 1992, Hacettepe Üniv., Ankara), Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yay. No. 3, Ankara: Onlar Ajans, 174-179.*
- Yıldırım, M.** (2017) İnönü Üniversitesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*, 2017, 4(1),01-15
- Ziyagil, M.A.** (2011). *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2012: 7(1)*